

2025-05-27

Till Finansdepartementet

Fi2025/00457

Yttrande över AI-kommissionens färdplan för Sverige (SOU 2025:12)

Stiftelsen Forska!Sverige verkar för att göra medicinsk forskning till en högre nationell prioritet - för hälsa och välbefinnande. Vår vision är att medicinsk forskning för hälsa och företag ska utvecklas i eller flytta till Sverige och att medicinska framsteg snabbt ska komma befolkningen till del.

Den tekniska utvecklingen går allt snabbare och medicinsk forskning, med ämnen som biokemi och molekylärbiologi, kombineras numera med exempelvis datavetenskap, ingenjörskonst och fysik där AI blir en allt viktigare del.

För att Sverige ska bli framgångsrikt i att använda sig av ny teknik inom life science krävs nya kompetenser och mer kunskapsutbyte mellan tekniska och medicinska fält, hela vägen från forskning till implementering. Det behövs också välfungerande strukturer och arbetssätt som gör att nya tekniker och metoder snabbt kan komma till användning. Ledarskap och styrning är centralt för att Sverige ska kunna förbättra dessa och dra största möjliga nytta av den kunskap och innovationsförmåga som finns. Därför välkomnar vi regeringens initiativ att utreda hur Sveriges möjligheter på AI-området kan stärkas.

I detta yttrande kommenterar vi ett antal av förslagen i AI-kommissionens rapport, samt bidrar med mer detaljerade förslag för hur AI och annan ny teknik kan nyttjas bättre inom hälso- och sjukvården. Dessa förslag baseras på det arbete som vår tankepartner "Agenda för hälsa och välbefinnande" har genomfört och presenteras i [rapporten](#) *Implementera mera! Stärkt utveckling och användning av ny teknik i syfte att förbättra prevention, diagnostik och behandling från 2025.*

Synpunkter

Vi uppskattar det systemperspektiv som AI-kommissionen har tillämpat i sitt arbete. För att Sverige ska kunna bli bättre på att använda AI behöver ett antal grundförutsättningar finnas på plats, vilket beskrivs i rapporten som ett "ekosystem" för AI. Utan att ta ställning till alla förslag, så menar vi att detta angreppssätt är nödvändigt för att skapa ett system som blir effektivt och når resultat. Det hoppas vi fortsätter i hur arbetet går vidare.

Vi välkomnar förslaget om att ta fram en AI-strategi för Sverige. Precis som kommissionen pekar på krävs det politiskt ledarskap, styrning och även incitament för att förflytta Sveriges

position på området. Samtidigt är det viktigt att inte se AI som en isolerad teknik. Parallellt med att AI utvecklas och används, sker en omfattande och snabb utveckling av andra sorters tekniker som AI samverkar med, såsom kvantteknologi. Inom medicin och hälsa sker exempelvis stora framsteg när det gäller olika sorters avancerad diagnostik. Detta behöver framtida styrning och strategier ta fasta på. Med andra ord får satsningar inte vara för snäva. AI är ett medel och inte ett mål i sig.

Vi bejakar det lyft av kompetens i hela samhället som AI-kommissionen föreslår. Det behövs en ökad generell kompetens hos allmänheten, men även djupare och mer specifik kompetens inom olika professioner för att kunna utveckla och dra nytta av AI inom olika samhällssektorer. Inom hälso- och sjukvården skapar teknikutvecklingen nya behov av kompetenser. Inte bara för att ta vara på möjligheterna som ny teknik medför, utan också för att hantera eventuella risker.

Vi vill förstärka AI-kommissionens slutsats att Sverige behöver bedriva forskning och utveckling på AI-området. Forskningen behövs för att säkra kompetens och kapacitet att kunna utveckla, anpassa och implementera AI, men även för att utbilda framtidens blivande specialister och allmänheten. Här är också den kliniska forskningens plats i sjukvården helt central. Regionerna behöver säkerställa att anställda inom hälso- och sjukvården har tid, resurser och utrymme för deltagande i forskning, samt tillhandahålla forskningsstödande personal.

Utöver ovanstående inspel vill vi lyfta att:

Ökad tillgång till hälsodata är en förutsättning för att dra nytta av AI i hälso- och sjukvården. Fortfarande finns tekniska och juridiska hinder orsakade av lagar som hindrar tillgång till data, inte minst för forskningen. Detta måste förändras för att kunna bedriva klinisk forskning, dra nytta av kvalitetsregister och annan data för att utveckla AI-modeller för hälso- och sjukvården. Brådskan i att inrätta en nationell digital infrastruktur för hälso- och sjukvården kan inte nog understrykas.

Ändamålsenliga regelverk måste utvecklas. Både klinisk forskning och utvärdering av ny teknik för olika användningsområden omgärdas av olika regelverk för etik, säkerhet och effektivitet, vilket är nödvändigt. Samtidigt måste regelverken utvecklas i takt med den nya tekniken så att de inte blir en hämsko som fördröjer patientens tillgång till effektivare vård. Regelverken behöver även stå i samklang med varandra, så att inte motsättningar uppstår. Juridiken hänger inte med i den snabba tekniska utvecklingen, vilket kan skapa osäkerhet kring hur nya innovationer får användas och leda till onödiga fördröjningar av implementering i vården.

Implementeringen av ny teknik i hälso- och sjukvården är en avgörande process och behöver förbättras för att kunna dra nytta av tekniken. Inom området medicin och hälsa är implementeringen av nya tekniker i vården en stor utmaning. Det behövs förändringar både i strukturer och arbets sätt. Tankesmedjan ”[Agenda för hälsa och välbefinnande](#)” har 2025 tagit fram förslag för hur utvecklingen och användningen av ny teknik i hälso- och sjukvården kan förbättras, med fokus på implementering. I [rapporten Implementera mera!](#) finns analys, förslag och handlingsplaner. En kort summering av förslagen återfinns nedan.

Implementera mera! Stärkt utveckling och användning av ny teknik i syfte att förbättra prevention, diagnostik och behandling

Givet de fantastiska möjligheter som forskningsframsteg och ny teknik erbjuder har vi i ”Agenda för hälsa och välbefinnande” ett gemensamt mål: **Sverige ska vara konkurrenskraftigt i att utveckla och använda ny teknik som förbättrar prevention, diagnostik och behandling.**¹

För att kunna uppnå målet krävs samsyn om hur nuläget ser ut, åtgärdsförslag som adresserar svagheter och tar vara på styrkor, samt ett gemensamt genomförande. Den SWOT-analys som vi genomfört och finns i vår rapport visar att det finns hinder för kompetensutveckling och tillgång till kompetens i mötet mellan ny teknik och klinik.

Sverige har många styrkor inom grundforskning såväl som inom klinisk forskning, betydande forskningsinfrastrukturer och det finns många exempel på samarbeten över aktörsgärns. Det finns mycket kompetens att tillgå, men det saknas ett uttalat uppdrag och plattformar för att kompetenser över aktörsgärns ska kunna mötas i högre utsträckning. De flesta infrastrukturer och satsningar som finns för att öka kompetensen att utveckla och använda nya tekniker tycks inte vara vårdnära på det sätt som behövs för patientnytta över hela landet.

För att stärka kompetensen att utveckla och använda ny teknik i syfte att förbättra prevention, diagnostik och behandling behövs ett övergripande ledarskap på nationell nivå som stöttar både forskning, utveckling, implementering och uppföljning.

Tankesmedjan ”Agenda för hälsa och välbefinnande” lade i [2024 års rapport](#) fram analys och förslag på krafttag för att omsätta hälsodata till patientnytta. Det är viktigt att regeringen, myndigheter och regioner fortsätter att driva arbetet framåt för att stärka denna förutsättning.

Vår analys visar dock att det även behövs åtgärder för stärkt kompetens och förändrade styrmodeller för att Sverige ska vara konkurrenskraftigt i att utveckla och använda ny teknik som förbättrar prevention, diagnostik och behandling. I vår [rapport från 2025](#) adresserar vi dessa två områden, med intentionen att åstadkomma förändringar som förbättrar systemet långsiktigt.

För att mer effektivt kunna dra nytta av all kompetens och drivkraft behövs ökad samverkan mellan lokal, regional och nationell nivå. Arbetet behöver också kopplas till resurser och uppdrag som regeringen har möjlighet att ge, för att framstegen ska komma befolkningen till godo i hela Sverige, samtidigt som det stärker landets konkurrenskraft. Våra förslag presenteras under tre rubriker som beskriver syftena med åtgärdsförslagen och är tätt sammanflätade:

1. Stärk kompetensen att utveckla och använda ny teknik som förbättrar prevention, diagnostik och behandling
2. Stärk de nationella processerna för implementering i vården
3. Frigör regionernas drivkrafter för forskning och utveckling

¹ Begreppet ny teknik ska tolkas i bred bemärkelse.

Tillsammans skulle de konkreta åtgärder som vi föreslår kunna stärka ett system där de nya tekniker som kontinuerligt utvecklas kan möta de behov vi har inom prevention, diagnos och behandling – idag såväl som i framtiden. Genom att dra större nytta av kompetens över region-, organisation- och disciplinränder och skapa goda förutsättningar till långsiktigt samarbete, kan vi göra kloka kliniska val och öka både hälsa och välbefinnande i Sverige.

1. Stärk kompetensen att utveckla och använda ny teknik

Forskningen, utvecklingen och implementeringen som sker inom universitetssjukvården går under olika benämningar. I rapporten kallar vi dessa redan existerande verksamheter för ”FoU-enheter”. I Sverige bedrivs dessa verksamheter på ett sätt som leder till för många silos, när vi i stället behöver fler kopplingar mellan kompetenser.

Vi föreslår att regeringen ger universitetssjukvården riktade medel att stärka de redan existerande FoU-enheterna.

Genom riktade statliga medel för att aktivt kunna driva och stödja forskning, utveckling, implementering och uppföljning ska dessa enheter kunna utgöra en tydlig resurs till löpande vårdverksamhet. De bör samverka nationellt, dra ökad nytta av kompetenser utanför den egna verksamheten vad gäller ny teknik och vara en mötesplats för behovsägare, forskare och utvecklare.

2. Stärk de nationella processerna för implementering i vården

Om ett arbete genererar positiva resultat och nya metoder eller produkter bedöms vara kostnadseffektiva, så bör en process för nationell implementering starta. Det behövs en nationell struktur som ser till att kompetensen kring, och användningen av, ny teknik inte begränsas till universitetssjukvården och/eller vissa regioner.

Vi föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen ett uppdrag om ordnad implementering och uppföljning.

Uppdraget bör omfatta statligt stöd till regionerna för implementering och uppföljning av ny teknik för att förbättra prevention, diagnostik och behandling i hela landet. Ett sådant stöd bör vara både i form av kompetens och finansiering, med tydliga kriterier och krav.

3. Frigör regionernas drivkrafter för forskning och utveckling

För att både patienter, vård, akademi och företag ska kunna ta större del av och delta i utvecklingen måste förutsättningarna för vårdverksamheterna förbättras. Idag finns hinder i form av lagar, regleringar och budgetsystem som begränsar regionernas handlingsutrymme och incitament för FoU.

Vi föreslår att regionernas ansvar för forskning tydliggörs och följs upp, att de ekonomiska styr- och ersättningsmodellerna justeras, samt att juridiska avvägningar kring lagring och uttag av hälsodata harmoniseras.

Regeringen behöver verka för att regionerna ska justera ersättningsmodellerna för att främja utveckling och därmed stärka forskning, utbildning och innovation. Regionerna behöver säkerställa att anställda inom hälso- och sjukvården har tid, resurser och utrymme för deltagande i forskning, samt tillhandahålla forskningsstödande personal. Det behövs gemensamma riktlinjer och rutiner, som gäller i hela landet, för hur regionerna kan tillgängliggöra hälsodata för forskning, utveckling och beslutsfattande. Det behövs även nationella riktlinjer i flera frågor om dataanvändning. Dessa riktlinjer bör ligga i linje med det som krävs för förordningen om det europeiska hälsodataområdet (EHDS).

Anna Nilsson Vindefjärd
Generalsekreterare Forska!Sverige

0703-88 35 96

www.forskasverige.se

Om Forska!Sverige

Vi är en politiskt oberoende, icke vinstdrivande, stiftelse som verkar för att göra medicinsk forskning till en högre nationell prioritet - för hälsa och välbefinnande. Vår vision är att medicinsk forskning för hälsa och företag ska utvecklas i eller flytta till Sverige och att medicinska framsteg snabbt ska komma befolkningen till del.

Vi driver föreningen "Agenda för hälsa och välbefinnande" som samlar 40 organisationer som representerar akademi, vård, näringsliv, patienter, professioner och myndigheter för att samarbeta långsiktigt för att förbättra förutsättningarna för medicinsk forskning, företagande och vård.